

NYT FRA CRF

SELVEVALUERING SOM KVALITETS- UDVIKLING I MISBRUGSBEHANDLINGEN

Selvevaluering af stofmisbrugsbehandling i fængsler og arresthuse. Vibeke Asmussen, Torsten Kolind & Bjarke Nielsen. 170 sider. Center for Rusmiddelforskning. Århus Universitet. 2006. www.crf.dk

Der har de senere år været et stigende fokus på kvalitetssikringen af indsatser over for socialt udsatte, hvilket bl.a. hænger sammen med et politisk og administrativt ønske om gennemsigtighed, dokumentation og et ønske om at få fuld valuta for pengene. Inden for stofmisbrugsbehandlingen har det bl.a. givet sig udslag i en øget fokusering på registrering, systematik, dokumentation, evidensbaseret behandling, evaluering af behandling osv.

Et skud på denne stamme har været Center for Rusmiddelforskningens opdrag fra Direktoratet for Kriminalforsorgen om at udvikle og implementere et selvevalueringskoncept til brug i stofmisbrugsbehandlingsafsnit i fængsler og motivationsafdelinger i arresthuse. Projektet løb fra maj 2005 til juni 2006, og alle deltagende projekter havde modtaget satspuljemidler. Kriminalforsorgens ønske om, at den behandling, der foregår i deres regi, skal evalueres af de implicerede behandlingsprojekter selv, falder godt i tråd med den nyeste udvikling inden for evaluering. Fra at evaluering har været noget, en udefrakommende ekstern part har foranstaltet, anses evaluering i dag som noget, der gerne må gøres internt. Den viden, som en evaluering tilfører en institution, skal forblive i institutionen og indarbejdes i dagligdagen med henblik på at forbedre den faglige kvalitet, udvikle og effektiv-

sere institutionens praksiser efter behov og hjælpe med at prioritere mellem forskellige indsatser.

Selvevalueringskonceptet består for det første af en selvevalueringsmodel, hvori projekterne kan hhv. beskrive, dokumentere og reflektere over deres indsats på områder som: målgruppe, mål for behandling, indsatser, metoder, motivation, internt samarbejde og individuel planlægning og koordinering. Modellen findes både som software og i papirformat. For det andet en række dokumentationsværktøjer, som gør det muligt at producere viden og dokumentation om behandlings- eller motivationsindsatsen og ud fra dette evaluere den pågældende indsats. Disse værktøjer er bl.a. en revideret udgave af Europ-ASI, et klientvurderingsskema og et værktøj til dokumentation af indsatserne i projekterne. Erfaringerne er sammen med værktøjerne og selvevalueringsmodel samlet i rapporten Selvevaluering af stofmisbrugsbehandling i fængsler og arresthuse.

Forudsætninger for selvevaluering

Oftentimes er det at evaluere og kvalitetsudvikle nemmere sagt end gjort. Det at implementere behandling i fængsler og arresthuse kan skabe dilemmaer mellem forskellige organisationskulturer, fx mellem behandlingskultur og fængselskultur. Derfor lægger projekterne også stor vægt på at få samarbejdet mellem behandlingsinstitution og fængselsvæsen til at fungere. I rapporten redegøres også for det, der kaldes evalueringskapacitet, dvs. en række forhold, der skal være til stede i en organisation, for at man kan lave en selvevaluering. Det drejer sig bl.a. om tilstedeværelsen af dokumentationspraksis (at de, der udfører evalueringen, er i stand til systematisk at dokumentere deres praksis). Desuden om tilstedeværelsen af evalueringskompetence (at de, der evaluerer sig selv, bliver i stand til at træde et skridt tilbage og på en systematisk måde forholde sig til og reflektere over egen praksis). Endelig er tid en meget vigtig faktor, specielt i starten, hvor nye dokumentationspraksisser skal opøves. Og sidst, men ikke mindst, er det utrolig vigtigt med ledelsesmæssig opbakning.

Projektperiodens resultater

Projekterne oparbejdede forskellige grader af selvevalueringskapacitet – fx. udviklede alle projekter en brugbar dokumentationspraksis, de fleste projekter fik også ledelsesmæssig opbakning, men selvevalueringen var primært én medarbejders ansvar. Selvevalueringer bør forestås af flere forskellige personer med forskellige kompetencer og opgaver – det forudsætter således samarbejde – ikke kun mellem behandlingsinstitution og fængselsvæsen, men også mellem medarbejdere og ledelse.

Alle projekter var i stand til at beskrive og til dels dokumentere deres indsatser, målsætninger, metoder, samarbejdsrelationer osv. Det vanskeligste var at reflektere over de beskrivelser, de havde frembragt, og de data, som deres dokumentation havde tilvejebragt. Dvs. inkorporere den viden, evalueringen bringer til huse, i praksis og videre lade den være udgangspunkt for forandring og optimering af praksis. Alligevel lykkedes dette for halvdelen af projekterne, hvilket må siges at være meget tilfredsstillende – den korte projektperiode taget i betragtning.

I en bredere behandlingsmæssig sammenhæng afspejler dette selvevalueringsprojekt i fængsler og arresthuse en tendens, vi også ser i forhold til behandling uden for murene: den behandling, som kommunerne fra 1. januar 2007 er ansvarlige for. Tendensen er, at stofmisbrugsbehandling alle steder i Danmark i fremtiden i stigende grad vil blive mødt med krav om at kunne dokumentere sin praksis over for en tredjepart – og lige så vigtigt: blive i stand til også at bruge en sådan viden til at videreudvikle, forbedre og kvalitetssikre indsatsen.

TORSTEN KOLIND,
ADJUNKT, CRF

NYT FRA CRF

Projekt Menneske i fængsel

Kvinder i motivations- og stofmisbrugsbehandling i Vestre Fængsel og Horserød Statsfængsel.

Helle Vibeke Dahl & Mads Uffe Pedersen. 175 sider. Center for Rusmiddelforskning. Aarhus Universitet. 2006. www.crf.dk

Det første deciderede behandlingstilbud til indsatte (mandlige) stofmisbrugere blev iværksat som forsøgsprojekt i efteråret 1997 via et samarbejde mellem Statsfængslet i Vridsløselille og den private behandlinginstitution Kongens Ø. I løbet af 2003 fulgte adskillige andre fængsler rundt omkring i landet op med etablering af behandlingsafdelinger, ligesom der i flere arresthuse blev oprettet motivations- og forbehandlingsprogrammer. Indsatte stofmisbrugere (med en vis afsoningslængde) har dermed også inden behandlingsgarantiens ikrafttræden i princippet haft mulighed for at kombinere deres afsoning med behandlingstilbud baseret på varierende behandlingskoncepter/-filosofier.

Et af disse behandlingstilbud var specifikt målrettet til kvinder med misbrugsproblemer, som ifølge en undersøgelse foretaget af kriminalforsorgen ikke blot udgjorde en særligt belastet gruppe, men som også tilkendegav ønske om og vilje til at deltage i et relevant – og gerne stoffrit behandlingstilbud, hvis et sådant eksisterede. Dette er i korte træk baggrunden for, at den selvejende institution Projekt Menneske blev inviteret inden for murene med henblik på at udføre opsøgende, motiverende og behandlingsforberedende arbejde i Vestfløjens kvindeafdeling i Vestre Fængsel samt varetage behandlin-

gen på en separat afdeling i Statsfængslet i Horserød. Det treårige forsøgsprojekt, nu forlænget til udgangen af 2007, er blevet finansieret af Socialministeriet, som også har bekostet Center for Rusmiddelforskningens evaluering.

Rapportens indhold

Resultaterne kan læses i den nyligt udkomne rapport *Kvinder i motivations- og stofmisbrugsbehandling i Vestre Fængsel og Horserød Statsfængsel*, som bygger på en kombineret proces- og effektevaluering. Rapportens kvalitative del er primært en erfaringsopsamling og baserer sig på beretninger og overvejelser fra projektdeltagerne (behandlere, fængselsansatte samt indsatte kvinder). På den baggrund leveres et indblik i, hvordan projekthverdagen og behandlingen tager sig ud fra de forskellige aktørers side: Hvad kendetegner og præger forholdet mellem værtinstitutioner og projekt? Hvilke opgaver og aktiviteter fylder i hverdagen? Hvordan har projektet grebet opgaver og de løbende udfordringer an?

Den største udfordring har været problemerne med at fylde pladserne i den stoffri behandlingsafdeling i Horserød op. I en af analyse af årsagerne til, at belægningsproblematikken har fyldt så meget, som den har, identificeres tre hovedårsager, som kort sagt kan henføres til tre niveauer. Det drejer sig for det første om 'systemfaktorer' (politiske krav og systeminterne anliggender), for det andet om 'motivationsfaktoren' (den enkelte indsattes ønske om og parathed til at indgå et behandlingsforløb under afsoning) og for det tredje 'stoffrihedsfaktoren' (parathed til at afsoni i et stoffrit miljø, herunder konsekvenserne ved at 'bryde' reglen om stoffrihed).

Diskussionen af målgruppens motivation, forbehold og behandlingsparathed og erfaringerne med at kombinere afsoning og behandling suppleres med en beskrivelse af kvindernes oplevede udbytte af behandlingsindsatsen. I et forsøg på at sætte de danske projekterfaringer vedrørende målgruppens særlige problemer og behandlingsbehov i perspektiv trækkes der til sammenligning linjer til den inter-

nationale forskning på området. Endelig diskuteres de udfordringer og dilemmaer, det indebærer at drive misbrugsbehandling i fængselsregi og ikke mindst i forhold til den aktuelle målgruppe, hvor de fleste af kvinderne er mærket af særdeles komplekse problemer – ud over stofmisbruget. De problemkomplekser, som kendetegner projektets målgruppe, belyses i den kvantitative del af rapporten og perspektiveres blandt andet ved at sammenligne de indsatte kvinder med såvel stofafhængige kvinder og mænd i behandling uden for fængslet. Afslutningsvis gennemgås behandlingens effekt med fokus på kriminalitet, stofforbrug, beskæftigelse/uddannelse og psykiske og sociale belastninger før og efter afsoningen.

Forsøgsprojektets perspektiver

I en dansk sammenhæng er den kombinerede afsonings- og behandlingsform i lighed med kvindespecifik misbrugsbehandling stadig i pionerfasen. Forsøgsprojektet har bidraget med vigtige erfaringer og inspiration til yderligere udvikling og kvalificering af behandlingstilbud, ikke blot i forhold til kvinder med misbrugsproblemer, men alle indsatte, der ønsker at benytte tilbud om behandling under afsoning. Især giver erfaringerne anledning til at pege på, at forudsætningen for, at behandlingsindsatsen opfattes som såvel attraktiv som effektiv, er, at behandlingsafdelinger for det første får fleksible vilkår (bl.a. i forhold til opfyldningskrav), og for det andet tilføres de nødvendige personale-, efteruddannelses- og faglige specialstressourcer. En anden forudsætning for at behandlingsindsatsen under afsoning giver det tilsigtede udbytte er den gamle travet om, at samarbejdet mellem behandlingsprojekt/fængsel og hjemkommune fungerer, herunder koordineringen omkring relevante opfølgingsforanstaltninger.

HELLE VIBEKE DAHL
PROJEKTMEDARBEJDER, CRF